

УДК 338.515

Сучасні аспекти підвищення прибутку підприємства за умов розвитку ринкової економіки

Савицький А.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри товарознавства,
комерційної діяльності та митної справи,
декан факультету підприємництва та маркетингу
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

Стаття присвячена актуальним питанням сучасних аспектів отримання та підвищення прибутку підприємства в умовах розвитку ринкової економіки. Охарактеризовано взаємозв'язок активізації ринкових відносин та формування прибутку підприємства. Досліджено особливості формування та підвищення прибутку підприємства з точки зору результативності відносин, які складаються на підприємстві у розрізі життєвого циклу його розвитку.

Ключові слова: прибуток, підвищення прибутку, ринкова економіка, соціальні відносини, економічні відносини, фінансові відносини, інноваційні відносини, етапи життєвого розвитку підприємства.

Савицкий А.В. СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРИБЫЛИ ПРЕДПРИЯТИЯ ПРИ УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

Статья посвящена актуальным вопросам современных аспектов получения и повышения прибыли предприятия в условиях развития рыночной экономики. Охарактеризована взаимосвязь активизации рыночных отношений и формирования прибыли предприятия. Исследованы особенности формирования и повышения прибыли предприятия с точки зрения результативности отношений, которые складываются на предприятии в разрезе жизненного цикла его развития.

Ключевые слова: прибыль, повышение прибыли, рыночная экономика, социальные отношения, экономические отношения, финансовые отношения, инновационные отношения, этапы жизненного развития предприятия.

Savitskyi A.V. CURRENT ASPECTS OF INCREASING ENTERPRISE'S PROFIT IN CONDITIONS OF MARKET ECONOMY

The paper is devoted to the actual issues of current aspects of obtaining and increasing enterprise's profit in conditions of market economy development. There was characterized a correlation of market relations activating and profit making. There were researched peculiarities of enterprise's profit increasing from the side of effectiveness of relations that comes in terms of enterprise's life cycle development.

Keywords: profit, profit increasing, market economy, social relations, economic relations, financial relations, innovative relations, enterprise's life stages development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні вимоги розвитку ринкової економіки здійснюють значний вплив на діяльність вітчизняних промислових підприємств, оскільки головним критерієм їхнього подальшого розвитку є отримання максимального прибутку на основі результативної співпраці із зовнішньоторговельними партнерами близького та далекого зарубіжжя. Через специфіку умов, в яких функціонують вітчизняні промислові підприємства, конкурентне середовище та активну позицію іноземних імпортерів, досить актуальним є дослідження особливостей формування та підвищення їх прибутку у структурі економічних відносин, які притаманні суб'єктам господарювання в ринковій економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей формування та отримання прибутку підприємства за умов розвитку відкритої економіки присвячено значну кількість наукових праць таких вчених, економістів та дослідників, як, зокрема, К.В. Болдирєва, М.В. Гудзь, І.Ю. Дишко, Н.Н. Жовтопуп, Д.Ф. Іванченко, Т.Ю. Іванюк, О.Р. Кривицька, К.Е. Курбатов, Г.Ю. Ткачук, Г.Г. Штулер.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте невирішеними питаннями зазначеної проблеми є виділення особливостей розвитку ринкової економіки та підвищення прибутку підприємства, обґрунтування результативності відносин, які складаються щодо отримання та підвищення

прибутку підприємства у розрізі етапів його життєвого циклу та вимог ринкової економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основними завданнями статті є характеристика особливостей отримання та підвищення прибутку підприємства за умов розвитку відкритої економіки, специфіки структури відносин його діяльності та життєвого циклу розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні трансформаційні, інтеграційні та глобалізаційні економічні процеси здійснюють значний вплив на функціонування усіх галузей економіки та соціально-економічного розвитку. Головною ланкою усієї економічної системи, на яку покладається функція суспільного відтворення, є промислове підприємство, яке за допомогою своєї діяльності здатне забезпечувати життєдіяльність та продуктивність окремих галузей, організацій, інституційних одиниць, суб'єктів господарювання та індивідів.

Вагомим та актуальним питанням, яке стоїть на порядку денному перед кожним підприємством, є реалізація власних виробничих програм, які мають на меті задовольнити власні інтереси на основі задоволення інтересів суспільства та економіки загалом. Через це будь-яка діяльність певної господарської одиниці перш за все спрямовується на отримання зиску від тих результатів, які були отримані в процесі реалізації покладених в основі неї завдань. Основним економічним зиском, заради якого запускається виробничий процес кожного підприємства є прибуток, який в сучасних умовах господарювання характеризується значною динамічністю та досить різноманітними джерелами формування. Перш за все це пов'язано з тим, що діяльність окремого підприємства вже не може сприйматися на плацдармі ендогенної взаємодії всередині певної галузі, регіону чи країни, а з урахуванням посилення тісної взаємодії суб'єктів господарювання з зовнішнім ринком становить значну питому вагу у формуванні прибутковості підприємств на основі їх взаємовигідної діяльності із зовнішньоторговельними партнерами країн Європи (рис. 1).

Розвиток ринкових відносин та створення вихідних можливостей, які використовують вітчизняні підприємства для отримання максимальної вигоди від їхньої поточної діяльності, спонукають до зміни багатьох понять у трактуванні основного призначення прибутку та виділення окремих аспектів актуальності його дослідження.

На думку О.Р. Кривицької, основне призначення прибутку у господарській діяльності підприємства необхідно ототожнювати з дослідженням взаємодії, асиметрії та конфліктності різних інтересів, які передбачають його як мету певної діяльності та водночас є джерелом і засобом задоволення інтересів [1, с. 5]. Виходячи з цього, К.Е. Курбатов розглядає прибуток як складну категорію ринкової економіки, яка є базовим мотивом для самофінансування підприємства у сфері формування його можливостей за рахунок різниці додаткових коштів, які отримано після покриття усіх виробничих витрат [2, с. 102].

В умовах перехідної економіки України вітчизняні промислові підприємства потребують значної координації та узгодженості економічних дій з вимогами ринкових відносин та полягають у ретельному пошуку можливостей щодо формування таких виробничих програм, які б на сучасному етапі розвитку інтеграційних процесів гарантували максимізацію прибутку.

З огляду на це К.В. Болдирєва вважає, що прибуток виступає основним джерелом розвитку підприємства в ринкових умовах. Причиною ключових проблем в цих питаннях є збитковість вітчизняних підприємств, яка полягає в тому, що економічна модель країни характеризується значними негативними тенденціями макро- та мікрорівнів, які пов'язані з тривалістю фінансово-економічної кризи та мінливістю податкової системи [3, с. 152–153].

З цих позицій поняття прибутку в сучасній ринковій економіці слід розглядати з точки зору формування системи відносин, які складаються в певній економічній системі. О.Р. Кривицька розглядає відмінні позиції у визначенні значення прибутку на основі соціальних, економічних та фінансових відносин [1, с. 5].

На нашу думку, якщо звернути увагу на важливість соціальних відносин на підприємстві, яке має на меті отримати більш високий прибуток, слід зазначити те, що саме це поняття є індикатором забезпеченості інтересів всіх працівників, відділів та структурних підрозділів, оскільки належний рівень прибутковості підприємства здатен забезпечити належний зарібок і тим, хто працює над збільшенням прибутку. Економічні відносини на підприємстві, яке має на меті збільшити прибуток, відіграють найбільш виважену і логічну роль у його створенні, адже наскільки виважено керівники підприємства зможуть підійти до планування, залучення та збалансування усіх наявних ресурсів, настільки продумано та вигідно мають бути створені можливості ресурсів під-

приємства примножити їх віддачу та додану вартість. В результаті чим більшою є додана вартість, тим більшою має бути виручка від реалізації продукції, а отже, і прибуток.

Фінансові відносини підприємства у створенні більш високого прибутку відіграють дещо опосередковану роль, оскільки слугують джерелами забезпечення усіх процесів, які складаються на підприємстві під час формування соціальних та економічних відносин. Якщо підприємство не отримало належного рівня прибутку в попередньому періоді, це унеможлиблює його безпечність у подальшій роботі щодо створення належного рівня прибутковості та розширення виробництва. Тому велике значення у діяльності підприємства становлять фінансові кошти, які слугують для забезпечення усього процесу виробництва. Такі фінансові кошти можуть бути як на балансі, так і у резервах підприємства, а також позиковими та інвестованими.

Додатково ми вважаємо, що необхідним елементом системи відносин, які складаються на підприємстві щодо отримання більш високого прибутку та збільшення рівня прибутковості, є інноваційні відносини, оскільки саме інноваційна діяльність здатна об'єднати усі види вищезазначених відносин. Чим більше підприємство зможе застосувати інноваційних підходів до управління персоналом, ресурсами та використання наявних фінансових коштів, тим більше ймовірності того, що процес виробництва не буде витратомістким, а виручка від реалізації зможе значно покрити собівартість, а отже, і підвищити загальний прибуток підприємства та рівень його прибутковості.

Виходячи з цього, Г.Г. Штулер та І.Ю. Дишко головним призначенням прибутку в ринковій економіці вважають його вклад у інвести-

ції та інновації. Вкладаючи отриманий прибуток у процес виробництва, підприємство отримує додаткові можливості до його економічного зростання [4, с. 137], а отже, підвищення загального рівня прибутковості та закріплення належних конкурентних позицій на ринку. Через це прибуток відіграє ключову роль у діяльності будь-якого промислового підприємства, який забезпечує не тільки його інтереси, але й певні позиції ринку. В цьому випадку, формуючи фінансові ресурси підприємства, прибуток сприяє визначеності того, якою має бути його виробнича діяльність у співвідношенні до ринкової вартості [5, с. 37]. Іншими словами, якщо підприємство не буде достатньою мірою забезпечене фінансовими коштами, воно не буде спроможним виробляти ту продукцію, яку хочуть бачити споживачі на ринку, а отже, не отримає належної виручки від реалізації, яка б підвищила його прибуток та рівень прибутковості.

Досліджуючи окремі питання сутності прибутку промислового підприємства, Д.Ф. Іванченко зазначає, що збільшення прибутку та підвищення рівня прибутковості підприємства виходить із специфіки його розвитку на певному етапі життєвого циклу [6, с. 40–43]. Відповідно до цього прибуток підприємства в межах основних задач, які покладаються на структурні підрозділи підприємства у процесі його створення, проходить чотири основні етапи життєвого циклу розвитку підприємства, а саме етап зародження і становлення, етап розвитку та стійкості, етап старіння та стагнації, етап ліквідації.

Водночас з метою виділення специфіки вищезазначених соціальних, економічних, фінансових та інноваційних відносин, які забезпечують отримання та підвищення при-

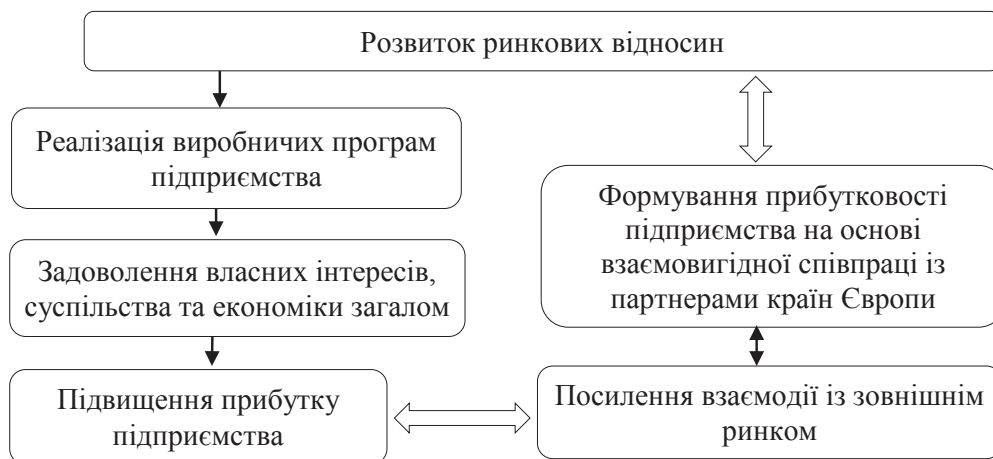

Рис. 1. Розвиток ринкових відносин та підвищення прибутку підприємства*

* складено та запропоновано автором

бутку промислового підприємства в ринкових умовах та виявлення більш детальної сутності прибутку і прибутковості, на нашу думку, необхідно віднайти спільні, розбіжні та логічні риси зв'язку етапів життєвого циклу розвитку підприємства і охарактеризованих відносин.

З огляду на це ми вважаємо, що кожен етап життєвого циклу продукції підприємства супроводжується активізацією, стійкістю, розвитком або занепадом тих чи інших відносин, які поступово утворюються за ступенем того, як розвивається підприємство, та за своїми результатами здатні привносити різнобічний вклад як у становлення, ріст, стійкість, так і

у зменшення прибутку, а також загального рівня прибутковості (табл. 1).

Згідно з табл. 1 слід зазначити, що для кожного етапу життєвого циклу розвитку підприємства притаманний специфічний стан утворення або підтримки прибутку, який характеризується особливостями тих відносин, що складаються під час переходу від одного етапу до іншого. У підвищенні прибутку та досягненні належного рівня прибутковості це повинно відігравати важливу роль з боку планування керівниками управлінської діяльності підприємства в межах наведених етапів розвитку.

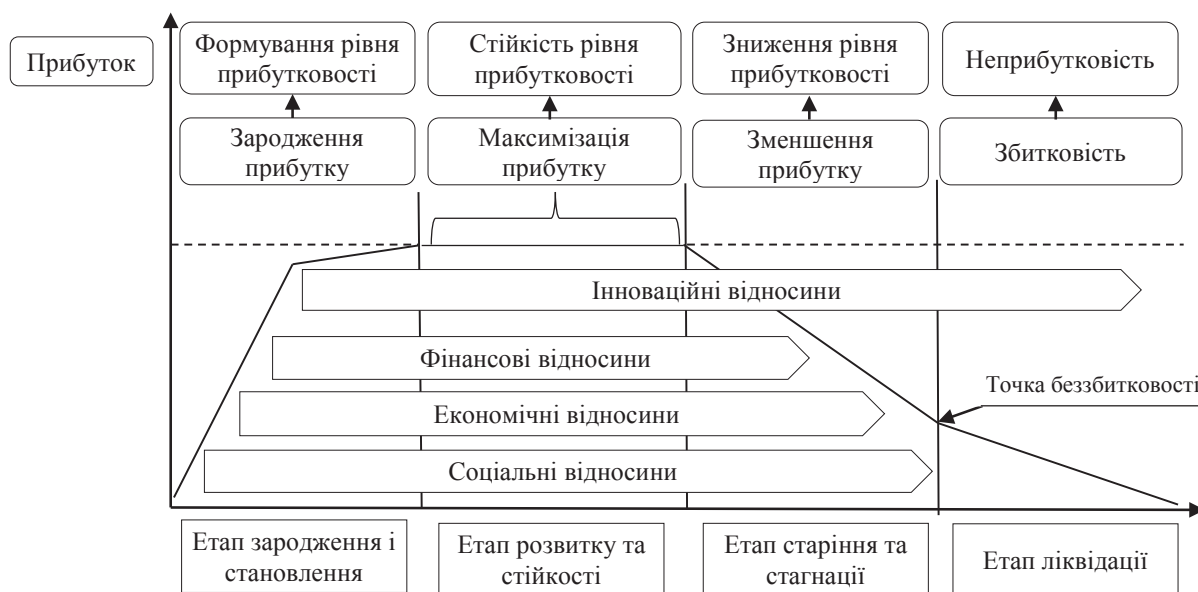

Рис. 2. Зародження, становлення та максимізація прибутку підприємства в структурі відносин його діяльності та життєвого циклу розвитку*

* систематизовано та доопрацьовано автором на основі [1, с. 5; 4, с. 137; 6, с. 40–43]

Таблиця 1

Результативність відносин, які складаються щодо отримання та підвищення прибутку підприємства у розрізі етапів його життєвого циклу*

Етапи життєвого циклу підприємства	Етап зародження і становлення	Етап розвитку та стійкості	Етап старіння та стагнація	Етап ліквідації
	Зародження прибутку та формування загального рівня прибутковості	Максимізація прибутку та стійкість загального рівня прибутковості	Зменшення прибутку та зниження загального рівня прибутковості	Збитковість та неприбутковість
Соціальні відносини	– Активізація	– Стійкість	– Зменшення активності	– Ліквідація
Економічні відносини	– Активізація	– Стійкість	– Зменшення активності	– Ліквідація
Фінансові відносини	– Активізація	– Розвиток	– Занепад	– Ліквідація
Інноваційні відносини	– Активізація	– Розвиток	– Зменшення розвитку	– Неприбутковість

* систематизовано та складено автором на основі [1, с. 5; 4, с. 137; 6, с. 40–43]

На рис. 2 зображено модель зародження, становлення та максимізації прибутку підприємства в структурі відносин його діяльності та життєвого циклу розвитку.

Якщо звернути увагу на рис. 2, можна побачити те, що за ступенем розвитку підприємства відбуваються збільшення його прибутку та становлення його прибутковості, проте на стадії старіння та стагнації або в період виникнення кризових явищ відбувається зменшення активності соціальних та економічних відносин, занепадають фінансові відносини, оскільки підприємство не може вільно вкладати та залучати кошти, перестають розвиватись інновації, відповідно, зменшується прибуток та втрачається набутий рівень прибутковості. За умов ліквідації підприємства в пріоритеті залишаються лише інноваційні відносини, оскільки в умовах конкурентного ринку ті інновації, які були впроваджені у виробництво з метою досягнення максимальної величини прибутку і в подальшому можуть давати прибуток, будуть застосовані на інших підприємствах чи галузях суспільного відтворення.

Таким чином, важливою та обов'язковою умовою функціонування вітчизняних промислових підприємств в системі ринкових відносин є максимізація прибутку, яка головним чином дасть змогу вільно конкурувати з іншими підприємствами та нарощувати обсяги виробництва відповідно до вимог, які

ставить ринок [7, с. 45]. Підвищення ж прибутку підприємства не може вийти на тенденцію зростання без продуманих дій, які пов'язані з вкладанням коштів у той чи інший сектор ринку збуту. Якщо ринкова вартість характеризується приростом, тоді і підприємство зможе отримати прибуток, інвестувавши кошти у виробництво орієнтованої продукції на певний сегмент ринку. Це зумовлено жорстким типом градації виробників за умов розвитку конкуренції в ринкових відносинах, а також трансформаційних, перехідних та інтеграційних процесів. Через це ми вважаємо, що саме прибутковість підприємства є основним критерієм його економічного зростання та інтеграції до європейського ринку.

Висновки з цього дослідження. Отже, отримання та підвищення прибутку підприємства в сучасних умовах розвитку ринкової економіки вимагає ретельної уваги з боку керівників та структурних підрозділів підприємства щодо формування належних потенційних соціальних, фінансових, економічних та інноваційних відносин у розрізі окремих етапів його життєвого циклу розвитку. Водночас ринкова економіка ставить нові вимоги до співпраці підприємств із закордонними та вітчизняними партнерами, які здійснюють значний вплив на першочерговий етап формування прибутку підприємства та його подальше збільшення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кривицька О.Р. Формування прибутку підприємств в ринкових умовах: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О.Р. Кривицька. – Тернопіль, 2010. – 19 с.
2. Курбатов К.Е. Управление прибылью как система принципов и методов реализации управленческих решений / К.Е. Курбатов, Н.Н. Жовтопуп // Інноваційна економіка: всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 2 (1). – С. 102–103.
3. Болдирева К.В. Категорія прибутку в системі відносин малого підприємництва / К.В. Болдирева // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 3 (129). – С. 144–153.
4. Штулер Г.Г. Роль прибутку в системі показників ефективності стратегічного управління / Г.Г. Штулер, І.Ю. Дишко // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – Вип. 2 (34). – С. 136–140.
5. Іванюк Т.Ю. Теоретичні засади управління прибутком підприємства в ринкових умовах / Т.Ю. Іванюк, Г.Ю. Ткачук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/153/37.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
6. Іванченко Д.Ф. Еволюція основних задач управління прибутком на основі моделі життєвого циклу підприємства / Д.Ф. Іванченко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 5 (143). – С. 38–45.
7. Гудзь М.В. Управління прибутком промислового підприємства / М.В. Гудзь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_2_044.pdf.